

**DOSTUPNOST I POSUDBA U HRVATSKIM NARODNIM
KNJIŽNICAMA DJELA DOBITNIKA NOBELOVE
NAGRADE ZA KNJIŽEVNOST OD 2000. DO 2022. GODINE**

**AVAILABILITY AND LOAN STATISTICS OF WORKS
WRITTEN BY NOBEL PRIZE LAUREATES IN LITERATURE IN
CROATIAN PUBLIC LIBRARIES FROM 2000 TO 2022**

Mirko Duić

Odjel za informacijske znanosti,
Sveučilište u Zadru
mduic@unizd.hr

UDK / UDK: [027.3:027.08:028.01]:
06.05NOBEL:82

Izvorni znanstveni rad / Original scientific paper
<https://doi.org/10.30754/vbh.67.1.1130>

Primljeno / Received: 31. 7. 2023.

Prihvaćeno / Accepted: 28. 2. 2024.

Sažetak

Cilj. Istražiti u deset hrvatskih narodnih knjižnica dostupnost i posudbu djela čiji su autori dobitnici Nobelove nagrade za književnost od 2000. do 2022. godine. Utvrditi i analizirati razdoblja kada su djela objavljena te vrste građe i jezike na kojima su objavljena.

Metodologija. U radu je korištena metoda pretraživanja literature na temu analiza knjižničnih zbirki. U istraživanju provedenom u veljači 2023. godine korištena je metoda usporedbe kataloga. Provedena je kvantitativna analiza podataka o dostupnosti i posudbi građe. Podaci su prikupljeni u katalozima deset narodnih knjižnica iz različitih dijelova Hrvatske. Podaci o posudbi građe odnose se na razdoblje od 10. veljače 2022. do 10. veljače 2023. godine.

Rezultati. Istraživanjem je utvrđeno da sve knjižnice imaju u ponudi značajan broj naslova i primjeraka istražene literature, što znači da je ona korisnicima dostupna, neovisno o tome žive li u manjim ili većim mjestima. Također je utvrđeno da knjižnice u

većim mjestima imaju veći broj naslova i primjeraka djela autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost te broja njihovih posudbi, a imaju i raznolikiju ponudu građe na stranim jezicima i iz starijih razdoblja te raznolikiju ponudu što se tiče vrsta knjižnične građe.

Praktična primjena. Rezultati do kojih se došlo istraživanjem mogu koristiti djelatnicima knjižnica za unaprjeđenje zbirke djela autora nagrađenih Nobelovom nagradom.

Društveni značaj. Rad upućuje na važnu ulogu narodnih knjižnica u osiguravanju jednake dostupnosti kvalitetne literature u cijeloj Hrvatskoj, na važnu ulogu koju knjižnice imaju u stvaranju ravnopravnih i pogodnih uvjeta za učenje i informiranje korisnika.

Originalnost/vrijednost. Istražena je tema koja nije zastupljena u domaćoj literaturi. Predloženi su mogući pravci daljnjih povezanih istraživanja, naprimjer, istraživanja o utjecaju koji veličina knjižnice može imati na različite osobine njezinog fonda i zbirki. Također je predstavljena metoda prikupljanja podataka o posudbi knjižničnih djela koja istraživačima može biti korisna u provedbi tematski povezanih istraživanja.

Ključne riječi: dostupnost i posudba djela; knjižnične zbirke; narodne knjižnice; Nobelova nagrada za književnost

Abstract

Purpose. Main objective of the paper is to present availability and loan statistics of works written by Nobel Prize laureates in Literature from 2000 to 2022 in ten Croatian public libraries but also to determine and analyze time periods during which the works were published, type and language of published materials.

Methodology. Authors conducted the research in February 2023 by literature search method of library collections and library catalogues. A quantitative analysis of data on the availability and loan statistics was collected from catalogues of ten public libraries in different parts of Croatia. Data collected refers to the period from February 10, 2022 to February 10, 2023.

Findings. Research results show that all libraries offer a significant number of titles and copies of literature in question meaning that it is available to library users regardless of the size of the place they live in. Results also show that libraries in bigger cities have more different titles and copies of works written by Nobel Prize laureates in Literature resulting in increased loan statistics. They also have more diverse collections of literature in the languages and time periods in which they were published, and regarding the types of library materials.

Practical implications. Library staff can use insights gained by this research to improve collections of works by Nobel Prize-winning authors.

Social significance. The paper indicates the important role public libraries have in ensuring equal access to quality literature, creating equal and favorable conditions for learning and informing their users throughout Croatia.

Originality/value. Research subject and results are presented for the first time from this perspective. Further related studies are suggested, one being on whether library size can impact various features of its collections. Also, authors presented a method of collecting data on loan statistics that can be useful to other researchers.

Keywords: availability and loan statistics; library collections; Nobel Prize in Literature; public libraries

1. Uvod

O metodama, razlozima i izazovima analize zbirke piše P. Johnson (2018), koja u svom radu pruža niz primjera provedenih analiza zbirke. Prilikom analize zbirke prikupljaju se različiti podaci o njezinim osobinama i korištenju kao što je „broj primjeraka i naslova građe vezanih za određeno područje; vrste knjižnične građe; dob i fizičko stanje građe, tematska širina i dubina građe, jezik na kojemu je građa; korištenje i nekorisćenje zbirke; zadovoljstvo korisnika“ (Johnson, 2018: 281). Ti podaci mogu biti korisni prilikom donošenja odluka o upravljanju zbirkom i za njezinu daljnju izgradnju te mogu pomoći u aktivnostima dugotrajnog očuvanja djela u zbirci, izlučivanja iz zbirke, kao i prilikom marketinških aktivnosti. Naprimjer, rezultati analize zbirke mogu se koristiti kako bi se zainteresiranoj javnosti i korisnicima knjižnice ukazalo na jake strane zbirke, te ih se privuklo u knjižnicu i povećalo korištenje građe. Također, rezultati analize zbirke koji ukazuju na izostanak određenih naslova i na dotrajalost određenih primjeraka građe u zbirci mogu biti korisni kako bi se te nedostatke popravilo, a zbirka unaprijedila (isto: 282–283). Johnson razlikuje sljedeće pristupe kod vrednovanja zbirke: pristup usmjeren na zbirku, pristup usmjeren na korištenje zbirke i pristup usmjeren na korisnike zbirke. Kod pristupa usmjerenog na zbirku istražuju se „veličina, rast, dubina, raznolikost, ravnoteža i sveobuhvatnost knjižnične građe“, dok se kod pristupa usmjerenih na korištenje zbirke i na korisnike zbirke istražuje tko koristi knjižničnu građu, koliko često, te koja su očekivanja i percepcije korisnika (isto: 287–288). Ti se pristupi mogu i kombinirati.

U ovom radu analizirali smo zbirku djela autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost. Analiza je provedena uz kombiniranje pristupa usmjerenog na zbirku i pristupa usmjerenog na korištenje zbirke, a korištena je metoda usporedbe kataloga.

1.1. Nobelova nagrada za književnost

Knjižnice često posjećuju ljubitelji čitanja. U njima mogu pronaći raznovrsnu, kvalitetnu literaturu za osobni razvoj te za korisno i ugodno provođenje slobodnog vremena. Mnogi značajni mislioci, zasigurno i sami ljubitelji čitanja, hvalili su blagodatni čitanja i važnost knjižnica. Francuski filozof René Descartes piše:

„Čitanje svih izvrsnih knjiga je kao razgovor s njihovim autorima, najvažnijim ljudima prohujalih stoljeća“ (navedeno prema Jack, 2019: 23). John Ruskin, kulturni kritičar iz Engleske, piše da je čitanje „razgovor s ljudima koji su mudriji i interesantniji nego oni koje imamo priliku svakodnevno susretati“ (isto: 23). Značajna djela književnosti imaju tu osobinu da, osim što otkrivaju nove perspektive i dovode u pitanje rijetko propitivane pretpostavke, također mogu unaprijediti međusobno razumijevanje pripadnika različitih kultura (Damrosch, 2017: 2). Za ljubitelje čitanja i korisnike knjižnica upravo djela autora koji su dobili Nobelovu nagradu za književnost, mogu biti vrlo zanimljiva i privlačna za čitanje, s obzirom na to da se radi o značajnim i izvrsnim djelima književnosti. Naprimjer, djela nobelovca Orhana Pamuka proteklih su godina vrlo popularna u Hrvatskoj, zasigurno i zahvaljujući popularnosti koju im je donijela nagrada. Putem Pamukovih tekstova hrvatski čitatelji mogu doživjeti razne aspekte života u Turskoj u starije i suvremeno doba, mogu usporediti osobitosti krajeva u kojima žive i koje poznaju s onima u njima udaljenim područjima, a ujedno mogu uživati u vještom pripovijedanju, uvjerljivim likovima i zapletima. Sam Pamuk izjavio je da čitatelji u njegovim knjigama pronalaze „most između istoka i zapada“, one omogućuju bolje međukulturno razumijevanje, mogu čak pomoći u izgradnji mira među različitim skupinama (navedeno prema Fisk, 2018: 32). Dobitnici Nobelove nagrade književnici su iz različitih država, s različitih kontinenata, a u svojim djelima upečatljivo i vješto pišu o krajevima i događanjima koje dobro poznaju. U njihovim se djelima uz sadašnjost može upoznati i prošlost krajeva koja je upečatljivo oživljena spisateljskom vještinom, iskustvom i korištenjem povijesnih izvora.

Od trenutka kada se Nobelova nagrada za književnost počela dodjeljivati 1901. godine pa do 2022. godine, dodijeljena je 115 puta za 119 autora (Nobel Prize, 2023). Zahvaljujući izumitelju dinamita, Alfredu Nobelu, koji je svoje bogatstvo oporučno namijenio za osnivanje nagrade iz književnosti (i ostalih područja, poput fizike i kemije), nastala je nagrada koja je odmah pobudila veliku pažnju javnosti, potaknula prevođenje, objavljivanje i čitanje knjiga nagrađenih autora. Bila je to prva značajna i popularna međunarodna nagrada za književnost (Feldman, 2000: 4, 12). O njezinom utjecaju govori i to da je nedugo nakon nastanka potaknula stvaranje novih značajnih književnih nagrada, naprimjer, Goncourtove nagrade i nagrade Femina te Pulitzerove nagrade (English, 2005: 28–29). Osim što se Nobelova nagrada dodjeljuje književnicima različitih književnih žanrova iz cijelog svijeta, njome se laureati bogato nagrađuju – već 1901. godine dobitniku je isplaćena nagrada od gotovo 750 tisuća dolara, ako se iznos preračuna u današnju vrijednost (English, 2005: 54). Dobitnicima donosi prestiž i preporuku čitanja njihovih djela koja ulaze u međunarodni književni kanon te se u znatno većoj mjeri prevode (Fisk, 2018: 128). Bez prijevoda, čak i ako književnici pišu vrijednu, zanimljivu literaturu, ne mogu steći čitatelje izvan vlastitog jezičnog područja. Prijevodi su posebno bitni za književnike koji pišu na jezicima s malim brojem govornika. Ni Orhan Pamuk ne

bi mogao dobiti Nobelovu nagradu bez prethodnih prijevoda njegovih djela. Nakon što ju je dobio, broj prijevoda njegovih djela na razne jezike znatno se povećao, proširujući krug čitatelja u svim dijelovima svijeta (Damrosch, 2017: 91). No, osim što djela književnika koji dobije Nobelovu nagradu postaju puno čitanija, a sam književnik nerijetko postaje nacionalni heroj, ujedno se s globalnim rastom vidljivosti i pristupačnosti njegovih / njezinih djela mogu steći brojni ideološki neprijatelji. Naprimjer, Naguiba Mahfouza, dobitnika Nobelove nagrade 1988. godine, zbog „sekularističkih“ sadržaja njegovih djela, 1994. godine napao je i izbo nožem ogorčeni religijski fundamentalist (Feldman, 2000: 19). I dok autori ponekad dožive probleme zbog nagrade, članovi žirija svake godine pred ogromnim su problemom kome će od brojnih kvalitetnih pisaca širom svijeta dodijeliti nagradu. Za razliku od Nobelovih nagrada iz područja znanosti, gdje ipak mogu postojati nešto egzaktniji pokazatelji vrijednosti nečijeg rada, književnost je u polju kulture u kojemu se ukusi, vrijednosne procjene i izbori mogu prilično razlikovati od čitatelja do čitatelja, pa i ako se radi o književnim stručnjacima (isto: 64). I to je jedan od razloga zašto je bitno da u knjižnicama ponuda djela autora nagrađenih Nobelovom nagradom, bude što veća i raznolikija. Iako ta nagrada potvrđuje književnu kvalitetu djela svih nagrađenih autora, ipak djela pojedinih autora mogu pojedinim čitateljima biti zanimljivija od djela drugih autora. Stoga raznolika ponuda djela nobelovaca omogućuje korisnicima knjižnice priliku posuditi i čitati upravo ona djela koja ih zanimaju.

Da bi se mogao steći uvid u dostupnost i korištenje djela autora koji su dobitnici Nobelove nagrade za književnost u hrvatskim knjižnicama, bilo je potrebno prije samog istraživanja pažljivo proučiti dostupnu literaturu o pristupu i metodama koje se koriste pri istraživanjima te vrste.

2. Pregled literature vezan za metode analize zbirki

Kako bismo čitatelje uputili na važnije radove koji se bave tematikom analize knjižničnih zbirki, proveli smo istraživanje dostupne literature objavljene od 2016. do 2023. godine. Također smo istražili domaće časopise *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, *Knjižničarstvo* i *Libellarium*.

2.1. Literatura koja se bavi metodom usporedbe kataloga

Metoda usporedbe kataloga u analizi zbirke primjenjuje se tako da se pretraživanjem knjižničnog kataloga utvrđuju podaci o dostupnosti naslova i primjeraka knjižnične građe koja se nalazi na odabranom popisu naslova. Taj popis naslova sadrži niz djela okupljenih prema određenom kriteriju, te se koristi kao referentni popis u određenom istraživanju.¹ Metoda usporedbe kataloga jest metoda analize zbirke s vrlo dugom tradicijom s obzirom na to da su liste najboljih knjiga postojale od samog nastanka knjige (Lundin, 1989: 104). Prema A. H. Lundinu, metoda usporedbe

¹ Za metodu usporedbe kataloga na engleskom koriste se izrazi: *list checking* i *checklist method*.

kataloga zasnovana je na pretpostavci da postoji literatura u određenom području koja je zbog svoje vrijednosti na popisu temeljnih djela tog područja. Također tijekom vremena nastaju nova djela dovoljno vrijedna da bi se priključila tom popisu. Treba istaknuti i to da djela s određenog popisa, djela čija se dostupnost istražuje u knjižnicama, ne trebaju nužno biti najvažnija, takozvana, kanonska djela u određenom području. Metoda usporedbe kataloga često se koristi upravo zbog brojnosti i znatne raznolikosti popisa dostupnih za potrebe provedbe istraživanja tom metodom. Johnson ukazuje na to da popisi prema kojima se istražuje dostupnost djela u knjižnicama mogu biti vrlo različiti. Naprimjer, mogu se koristiti opći popisi djela, specijalizirani popisi djela ili bibliografije, nakladnički ili trgovački katalogi, a čak i katalog određene knjižnice može poslužiti kao popis za usporedbu dostupnosti tih djela u drugim knjižnicama (Johnson, 2018: 296). Dakle, znatne su mogućnosti korištenja različitih, postojećih popisa, a mogu se izraditi i posve novi popisi djela. Tako se u ovom radu koristila metoda usporedbe kataloga s popisom koji sadrži imena autora dobitnika Nobelove nagrade za književnost od 2000. do 2022. godine. Na temelju liste tih autora u katalogima istraženih knjižnica utvrđivala se prisutnost svih njihovih djela u deset hrvatskih narodnih knjižnica.

Osim jednostavnosti primjene, prednost metode usporedbe kataloga jest i u tome što mnogi popisi imaju znatan kredibilitet s obzirom na to da su nastali na temelju prosudbi stručnih, kompetentnih osoba, kao što su književni ili filmski kritičari (Johnson, 2018: 297). Prilikom korištenja te metode može se istraživati dostupnost građe u jednoj ili više knjižnica. Također prilikom korištenja metode usporedbe kataloga može se koristiti jedan popis djela, ali i više različitih popisa, ako se istraživanjem želi obuhvatiti veći broj djela i utvrditi razinu njihove dostupnosti u knjižnicama. Na primjer, E. Moss istražuje dostupnost kvalitetne literature namijenjene seksualnim manjinama, primijenivši „induktivnu metodu usporedbe kataloga“ u sklopu koje se koristi nekoliko različitih popisa djela. Ta varijanta metode usporedbe kataloga omogućuje stjecanje sveobuhvatnijeg uvida u opremljenost knjižnice određenom vrstom literature (2008: 149).

Rezultati koji se dobivaju korištenjem metode usporedbe kataloga omogućuju određivanje u kojoj mjeri zbirke istraženih knjižnica sadrže temeljnu literaturu u određenom tematskom području te se na temelju toga zbirke mogu nadograditi. Ako se utvrdi da zbirke sadrže znatan broj temeljnih djela, može ih se promovirati zainteresiranim korisnicima, kao i organizacijama koje su nadležne za praćenje i unaprjeđenje knjižničnog poslovanja (Kohn, 2015: 87). U hrvatskom okruženju takva je vrsta informacija korisna ne samo rukovodstvu promatrane knjižnice već i matičnim razvojnim službama čija je zadaća poticati razvoj knjižničarstva u svim njegovim aktivnostima, pa tako i vezano za unaprjeđenje upravljanja zbirkama. No treba uzeti u obzir i to da utvrđivanje veće dostupnosti djela koja su na određenom popisu ne znači nužno da je određena zbirka kvalitetnija od zbirke u nekoj drugoj knjižnici koja sadrži manje djela s popisa. Naime zbirka koja ima manje djela s popisa može imati neka druga vrijedna djela, temeljna djela u istraženom

tematskom području, a koja nisu na popisu ili nisu dostupna u zbirci knjižnice koja ima više djela s popisa djela. Takve je situacije korisno obrađivati na temelju *Conspectus modela* (usp. Dragija Ivanović, 2011; Majstorović i Ivić, 2011).

Nadalje je važno naglasiti da ne postoji objektivni način prosudbe ili univerzalna pravila za utvrđivanje ima li određena knjižnica u zbirci dovoljan broj djela s popisa koji se koristi prilikom upotrebe metode usporedbe kataloga. Ipak, bez obzira na to, usporedba s drugim knjižnicama može pomoći za okvirno utvrđivanje stanja adekvatnosti zbirke, posebno ako se uspoređuju knjižnice slične veličine ili iste vrste – usporedba narodnih knjižnica s drugim narodnim knjižnicama ili usporedba školskih knjižnica s drugim školskim knjižnicama. Nije neobično da knjižnice sličnih osobina i knjižnice koje su namijenjene sličnom tipu korisnika imaju i slične udjele djela s popisa koji su korišteni za istraživanje metodom usporedbe kataloga. S druge strane ako su knjižnice slične po raznim osobinama, ali se razlikuju po veličini, za očekivati je da će veće knjižnice imati veće udjele naslova s određenog popisa (Kohn, 2015: 88).

K. C. Kohn piše da rezultati do kojih se došlo korištenjem metode usporedbe kataloga mogu biti korisni ne samo za analizu i vrednovanje zbirke već i za daljnju izgradnju zbirke. Navodi i smjernice koje mogu pomoći kod unaprjeđenja zbirke, a jedna od važnijih svakako je i ona smjernica koja govori o tome da ne postoji pravilo o poželjnom udjelu djela s popisa koji određena zbirka treba sadržavati, već će usporedba s drugim sličnim knjižnicama omogućiti bolje uvide o vlastitoj zbirci i eventualnoj potrebi njezine nadogradnje. Savjetuje i da se kod odluke knjižničara o nabavi pojedinih djela s popisa, osim uzimanja u obzir podataka o tome što knjižnica posjeduje, također koriste određeni kriteriji za odabir građe koju knjižnica uobičajeno nabavlja. Prema Kohn, ako se zbirka namjerava održavati recentnom, mora je se periodično obogaćivati koristeći pritom osvježene popise s novom literaturom. Naposljetku, Kohn ističe i to da popisi koji se koriste kod primjene metode usporedbe kataloga mogu pomoći knjižničarima proširiti svoja znanja o važnim djelima i autorima kako bi mogli donijeti kvalitetne odluke u odabiru građe i izgradnji zbirke (usp. isto: 93).

Podaci dostupni u knjižničnom katalogu jesu bibliografski podaci i podaci o dostupnosti, a knjižničnom su osoblju uz navedeno korisni i podaci o posudbi jedinica koje su predmetom usporedbe. Podaci o korištenju knjižnične građe povezani su i komplementarni s podacima o dostupnosti knjižnične građe. Naprimjer, kada je poznato da su iz određene zbirke tijekom određenog razdoblja korisnici posudili 100 naslova, onda je za bolje razumijevanje tog podatka bitno znati i koliki je ukupan broj naslova u toj zbirci. Stotinu posuđenih naslova može činiti mali udio posudbe u odnosu na ukupan broj naslova u zbirci ako zbirka ima ukupno nekoliko desetaka tisuća naslova. Naprimjer, stotinu posuđenih naslova može činiti značajan udio posuđenih naslova ako zbirka ima ukupno tek nekoliko stotina knjiga.

Prikupljanjem i analizom podataka o korištenju knjižnične građe, o tome koliko je puta u određenom razdoblju posuđen pojedini naslov, kao i o tome koliko su puta

posuđeni primjerci pojedinog naslova, može se doći do podataka korisnih za različite svrhe, naprimjer, za donošenje odluka o nabavi ili smještaju građe. Podaci o korištenju knjižnične građe mogu pomoći kod donošenja odluka o povećanju nabave građe koja se često posuđuje. U knjižničnoj praksi to znači da ti podaci mogu pomoći i u donošenju odluke o tome koju građu izlučiti iz pojedine zbirke. Ipak vrijedi istaknuti i to da je kod donošenja odluka vezanih za nabavu ili izlučivanje građe poželjno podatke o posudbi razmotriti u skladu s ukupnom situacijom vezanom za određenu zbirku te u skladu s trenutnim i budućim korisničkim potrebama. Kohn ukazuje na to da se donošenje odluka na osnovi podataka o korištenju knjižnične građe temelji na sljedećim pretpostavkama koje ne moraju uvijek biti ispravne – na pretpostavci da korisnici knjižnice mogu najbolje procijeniti svoje potrebe te na pretpostavci da korištenje građe ukazuje na to da je ta građa vrijedna (Kohn, 2015: 121–122). Međutim teško je predvidjeti hoće li u bližoj ili daljoj budućnosti neka djela koja se trenutno ne posuđuju biti tražena. Može biti važno da ih knjižnica ima u svojim zbirkama, čak i ako će se koristiti manje nego popularna djela. Naprimjer, kod sveobuhvatnih povijesnih istraživanja iznimno je važno da istraživač ima u knjižnici na raspolaganju sva znanstvena djela, iako će možda dio tih djela biti posuđen vrlo rijetko. Može se reći da bi i manje popularna djela knjižnica također trebala nastojati imati u svojoj ponudi jer raznolika zbirka također ima svoju vrijednost, baš kao što je ima i popularna zbirka. Treba imati na umu i to da podaci o posudbi nekog djela ne pružaju nužno cjeloviti uvid o korištenju tog djela. Naprimjer, određena knjiga može biti čitana u knjižnici, bez da ju je itko posudio, a također je moguće da korisnik koji posudi određenu knjigu istu vrati u knjižnicu nepročitanu (isto: 122).

2.2. Pregled literature vezane za analizu zbirki u hrvatskim knjižnicama

U hrvatskoj stručnoj i znanstvenoj literaturi kod analize zbirki najčešći je pristup usmjeren na korisnike zbirke, dok su manje učestala istraživanja s pristupima usmjerenima na zbirku i na korištenje zbirke. Primjer za to jest istraživanje Aleksić i Zec (2017: 317), u kojemu su ponudile pregled znanstvenih i stručnih radova koji se bave istraživanjem knjižničnih usluga i službi iz perspektive korisnika od 1991. do kraja 2016. godine. Autorice su pretražile radove objavljene u hrvatskim časopisima² i zbornicima³ te su pretražile diplomatske, magistarske i doktorske radove, kao i istraživanja dostupna na *webu*. Pronašle su 147 radova i svrstale ih u deset kategorija, među kojima su tri kategorije uže povezane s tematikom analize zbirki. U kategoriji „Posudba i međuknjižnična posudba“, povezanoj s pristupom

² *Vjesnik bibliotekara Hrvatske, Knjižničarstvo, Libellarium, Svezak, Glasnik Društva bibliotekara Split, Godišnjak Gradske knjižnice Metel Ožegović, Muzeologija, Podravina.*

³ *Arhivi, knjižnice, muzeji, Dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica, Slobodan pristup informacijama, Knjižnica, Dani specijalnoga knjižničarstva Hrvatske, zbornik 400. obljetnica Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, zbornik Slobodan pristup informacijama u službi kulturnog razvitka i dva zbornika s međunarodnih skupova.*

analizi zbirke usmjerenom na korištenje zbirke, samo je šest pronađenih radova. Svi su povezani s temom međuknjižnične posudbe, a iznenađuje da nema radova o posudbi građe unutar knjižnice. U drugoj kategoriji, „Knjižnične zbirke/građa“, nalazi se 9 radova i u njima se mogu pronaći primjeri svih triju pristupa analizi zbirke koje opisuje P. Johnson. Aleksić i Zec formirale su i kategoriju „Čitateljski interesi i informacijske potrebe korisnika“, u kojoj je čak 30 radova koji su većinom povezani s pristupom analizi zbirke usmjerenom na korisnike. S obzirom na to da je u njihovom radu pružen vrlo detaljan pregled literature od 1991. do kraja 2016. godine te da među pronađenom literaturom nema puno radova vezanih za analizu zbirke, može se reći da je u polju hrvatskog knjižničarstva do 2016. godine to područje nedovoljno istraženo. Pretraživanjem literature objavljene nakon 2016. godine u časopisima *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, *Knjižničarstvo* i *Libellarium* dolazi se do istog zaključka. Donekle iznimku od toga predstavljaju radovi koji koriste pristup analizi zbirke usmjeren na korisnike. U daljnjem dijelu teksta ukratko ćemo predstaviti pojedine primjere radova iz polja hrvatskog knjižničarstva vezane za analizu zbirke.

Vezano za radove s pristupom analizi zbirke usmjerenom na zbirku, primjer takvog rada jest istraživanje o dostupnosti *queer* literature u narodnim knjižnicama Zadra, Šibenika i Splita autorice Z. Džoić (2016). U radu je, osim metode intervjua i promatranja, korištena metoda usporedne analize zapisa iz knjižničnih kataloga. Pregledom kataloga navedenih knjižnica utvrđeno je stanje dostupnosti *queer* literature u odnosu na popis značajnih naslova koji su sastavili stručnjaci. Svrha rada bila je ukazati na „potrebu jačanja zbirke narodnih knjižnica *queer* literaturom“ te napraviti „popis temeljnih naslova (engl. *Core list*) koja bi poslužila kao temelj za izgradnju takve vrste zbirke“ (isto: 28–29). Među radovima s pristupom analizi zbirke usmjerenom na zbirku nalaze se i radovi o dostupnosti filmske građe u narodnim knjižnicama (Duić i Aparac-Jelušić, 2016; Anđić, Kotarac i Duić: 2016; Duić, 2016; Konjevod i Duić, 2021). U jednome od njih istražuje se dostupnost i raznovrsnost igranih filmova u narodnim knjižnicama najvećih hrvatskih gradova u odnosu na popis najboljih filmova časopisa *Sight & Sound* (M. Duić, 2016). Ti su filmovi također analizirani s obzirom na vrijeme nastanka filma i državu podrijetla filma (isto: 189–190). Ponekad se u istom radu koriste pristupi analizi zbirke usmjereni i na zbirku i na njezino korištenje kako bi se prikazali uzajamno komplementarni podaci o dostupnosti građe i njezinoj posudbi. Takav kombinirani pristup koristi se u radu autora A. Šušnjar i S. Vukasović-Rogač u kojemu se istražuje izgradnja i razvoj glazbenih i audiovizualnih odjela i zbirki u Knjižnicama grada Zagreba (2020). Cilj rada bio je utvrditi i prikazati temelje izgradnje i razvoja audiovizualnih odjela i zbirki, a prikupljeni su podaci o veličini knjižničnih fondova i posudbi audiovizualne građe.

Što se tiče radova s pristupom analizi zbirke usmjerenom na korištenje zbirke, može se izdvojiti rad o korištenju zavičajne zbirke narodne knjižnice u Bjelovaru (Peranić, 2015). Istraživanje se zasnivalo „na analizi obrazaca korisničkih zahtjeva

za tematski određenom građom od 2008. godine do kraja 2012. godine“ (isto: 16). Još jedan rad u kojem je predstavljeno istraživanje o najposuđivanijim knjigama hrvatskih autora u narodnim knjižnicama pripada skupini radova s pristupom usmjerenim na korištenje zbirke (Duić i Konjevod, 2018). Cilj istraživanja bio je utvrditi učestalost posudbe knjiga hrvatskih autora u odnosu na autore koji nisu iz Hrvatske te istražiti osobine najposuđivanijih knjiga poput žanrova i vrsta knjiga. U radu je korištena metoda usporedne analize zapisa iz knjižničnih kataloga (isto: 6).

Što se tiče radova s pristupom analizi zbirke usmjerenom na korisnike zbirke, njih ima znatno više. U radu o istraživanju informacijskih potreba i ponašanja pripadnika jezičnih manjina u Osječko-baranjskoj županiji obuhvaćene su srpska, slovačka i mađarska jezična manjina čiji su pripadnici anketirani tijekom 2010. i 2011. godine (Faletar Tanacković, Lacović i Stanarević, 2011: 60). U jednom dijelu anketnog upitnika „ispitanici su odgovarali na pitanja koja su se odnosila na vrste građe i tematska područja iz kojih im je najčešće potrebna literatura i informacije na manjinskom jeziku te načine na koje do njih dolaze“ (isto: 61). U radu o izgradnji i vrednovanju zbirke Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek anketirani su korisnici osječke knjižnice kako bi se utvrdilo njihovo zadovoljstvo knjižničnim zbirkama, njihov pogled na knjižnični fond i informacijske potrebe (Lukačević, Špoljarić Kizivat i Krpeljević, 2021). Nastojalo se utvrditi „opravdanost nabavne politike i eventualne izmjene iste ako se ustvrdi nesrazmjer između potreba i stvarnoga stanja“ (isto: 126). Još jedan rad s pristupom analizi zbirke usmjerenom na korisnike jest rad u kojemu se istražilo kako narodna knjižnica u Đakovu odgovara na čitateljske potrebe i interese mladih srednjoškolske dobi (Mikić i Martinović, 2021). U istraživanju provedenom anketnim upitnikom među učenicima đakovačke gimnazije nastojalo se utvrditi njihove čitateljske potrebe i interese vezane za čitanje iz užitka te kako knjižnica na njih odgovara (isto: 69).

4. Istraživanje

4.1. Cilj i metodologija istraživanja

Cilj je bio istražiti dostupnost i posudbu djela čiji su autori dobitnici Nobelove nagrade za književnost od 2000. do 2022. godine u deset hrvatskih narodnih knjižnica.⁴ Pritom se nastojalo utvrditi sljedeće elemente tih djela: razdoblja u kojima su djela objavljena, vrste građe i jezike na kojima su objavljena. U istraživanju je

⁴ Popis dobitnika Nobelove nagrade za književnost od 2000. do 2022. godine: Gao Xingjian (2000), Sir Vidiadhar Surajprasad Naipaul (2001), Imre Kertész (2002), J. M. Coetzee (2003), Elfriede Jelinek (2004), Harold Pinter (2005), Orhan Pamuk (2006), Doris Lessing (2007), Jean-Marie Gustave Le Clézio (2008), Herta Müller (2009), Mario Vargas Llosa (2010), Tomas Tranströmer (2011), Mo Yan (2012), Alice Munro (2013), Patrick Modiano (2014), Svetlana Alexievich (2015), Bob Dylan (2016), Kazuo Ishiguro (2017), Olga Tokarczuk (2018), Peter Handke (2019), Louise Glück (2020), Abdulrazak Gurnah (2021), Annie Ernaux (2022).

korištena metoda usporedbe kataloga te je provedena kvantitativna analiza podataka prikupljenih u katalogima istraženih knjižnica.

U sklopu istraživanja oblikovane su sljedeće tri hipoteze:

- Hipoteza 1: Narodne knjižnice koje se nalaze u većim mjestima po broju stanovnika imat će, u odnosu na knjižnice koje se nalaze u manjim mjestima, veći broj naslova i primjeraka djela čiji su autori dobitnici Nobelove nagrade za književnost od 2000. do 2022. godine.
- Hipoteza 2: Narodne knjižnice koje se nalaze u većim mjestima po broju stanovnika imat će, u odnosu na knjižnice koje se nalaze u manjim mjestima, veći broj posudbi naslova i primjeraka djela čiji su autori dobitnici Nobelove nagrade za književnost od 2000. do 2022. godine.
- Hipoteza 3: Narodne knjižnice koje se nalaze u većim mjestima po broju stanovnika imat će, u odnosu na knjižnice koje se nalaze u manjim mjestima, više naslova čiji su autori dobitnici Nobelove nagrade za književnost od 2000. do 2022. godine koji su objavljeni u različitim razdobljima, koji pripadaju u različite vrste građe te koji su objavljeni na različitim jezicima.

Namjerni istraživački uzorak (Petz, Kolesarić i Ivanec, 2012) činilo je deset narodnih knjižnica iz različitih dijelova Hrvatske: Knjižnice grada Zagreba, Gradska knjižnica Rijeka, Gradska knjižnica i čitaonica Pula, Gradska knjižnica Slavonski Brod, Gradska knjižnica Kaštela, Gradska knjižnica i čitaonica Vinkovci, Gradska knjižnica i čitaonica Duga Resa, Pučka knjižnica i čitaonica Daruvar, Općinska knjižnica Bistra, Gradska knjižnica Ivan Vidali (Korčula). Istraživački je uzorak formiran kako bi se ravnomjerno predstavili geografski različiti dijelovi Hrvatske te kako bi sadržavao knjižnice iz mjesta različitih veličina: od velikih hrvatskih gradova – Zagreba s otprilike 760 000 stanovnika i Rijeke s otprilike 108 000 stanovnika do malih mjesta poput grada Korčule s otprilike 5400 stanovnika i općine Bistra s otprilike 6400 stanovnika. Također su u uzorak ciljano uvrštene knjižnice s katalogom sustava ZaKi, s obzirom na to da se putem tog kataloga, osim podataka o dostupnosti istraženih djela, mogu prikupiti i podaci o njihovoj posudbi. U nastavku slijedi opis postupka pretraživanja kataloga u svrhu dobivanja potrebnih podataka.

Podaci o ponudi i posudbi knjižnične građe koju čine djela autora nagrađenih Nobelovom nagradom prikupljali su se i analizirali s obzirom na broj naslova i s obzirom na broj primjeraka. Podaci o ponudi naslova i primjeraka dostupnih za posudbu prikupljeni su u katalogima narodnih knjižnica 9. i 10. veljače 2023. godine. Podaci o posudbi naslova i primjeraka prikupljeni su u katalogima narodnih knjižnica 10. veljače 2023. godine. Podaci se odnose na posudbu tijekom jedne godine – od 10. veljače 2022. do 10. veljače 2023. godine.

Podaci o ponudi naslova i primjeraka istražene knjižnične građe prikupljeni su pretraživanjem kataloga pojedine knjižnice prema imenu i prezimenu autora. Prikupljanje podataka o posudbi naslova i primjeraka istražene knjižnične građe zahtijevalo je drugačiju metodu. U svakom katalogu sustava ZaKi nalazi se poveznica s nazivom: „Najčitanije u posljednjih 365 dana“. Klikom na poveznicu dobije se uvid u posudbu cjelokupne knjižnične građe u proteklih godinu dana. No da bi se dobio uvid u posudbu djela određenog autora, postupak je zahtjevniji. U katalogu postoji mogućnost pronalazjenja imena željenog autora putem popisa imena svih autora čija su djela u knjižnici. Izazov je u tome što se taj popis može protezati na preko 1000 mrežnih stranica, tako da pronalazak imena željenog autora zahtijeva otvaranje vrlo velikog broja stranica kako bi se došlo do željene stranice s imenom traženog autora. Da bi se prikupljanje podataka obavilo učinkovitije, osmišljena je brža metoda. Na temelju analize *web*-adresa u katalozima sustava ZaKi, oblikovane su *web*-adrese koje izravno vode do mrežnih stranica s podacima o posudbi djela istraženih autora. Naprimjer, ako se želi dobiti uvid u posudbu djela Elfriede Jelinek, austrijske dobitnice Nobelove nagrade za književnost 2004. godine, može se koristiti adresa: <https://katalog.kgz.hr/pagesResults/rezultati.aspx?&searchById=-1&sort=4&top=365&age=0&fid=1&fv0=Jelinek%2c+Elfriede>

Ako se želi dobiti uvid u posudbu djela Boba Dylana, američkog dobitnika Nobelove nagrade za književnost 2016. godine, kod navedene adrese zamijenimo prezime i ime Elfriede Jelinek prezimenom i imenom Boba Dylana, a sve ostalo ostaje isto: <https://katalog.kgz.hr/pagesResults/rezultati.aspx?&searchById=-1&sort=4&top=365&age=0&fid=1&fv0=Dylan%2c+Bob>

Na isti se način mogu oblikovati *web*-adrese za izravan pristup podacima o posudbi bilo kojeg autora čija se djela nalaze u knjižnici. Ta metoda može biti korisna istraživačima koji će provoditi slična istraživanja.

4.2. Rezultati istraživanja

4.2.1. Ponuda knjižnične građe kojoj su autori dobitnici Nobelove nagrade za književnost

U ovom dijelu rada predstavljeni su podaci o ponudi naslova i primjeraka knjižnične građe kojoj su autori dobitnici Nobelove nagrade za književnost.

Prema vrsti građe, najveći broj djela dobitnika Nobelove nagrade za književnost čine knjige (tablica 1). Od ukupno 1736 tih naslova u knjižnicama, njih 87 % su knjige. Potom su najdostupniji naslovi glazbene građe – 7 %, a slijede ih naslovi članaka – 3,2 %, vizualne građe (1,3 %), *e*-knjiga (1,2 %) te naslovi zvučne građe (0,3 %). Najveći ukupni broj ponuđenih naslova zabilježen je u zagrebačkim narodnim knjižnicama (559), potom slijedi broj naslova u riječkoj (219 naslova),

zatim pulskoj (170) i slavonskobrodskoj knjižnici (154). Ponuda naslova ukazuje na sljedeći trend – što je veće mjesto u kojem se nalazi knjižnica, to je veći broj dostupnih nobelovskih naslova u narodnoj knjižnici. Međutim do znatnijih odstupanja dolazi što se tiče broja naslova u knjižnicama Kaštela i općine Bistra. Ako usporedimo broj naslova autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost u Kaštelima koje imaju 37794 stanovnika s brojem naslova autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost u Vinkovcima koji imaju 30842 stanovnika, može se uočiti da je u Vinkovcima u ponudi 129 naslova, dok je u Kaštelima u ponudi 113 naslova, iako Vinkovci imaju manji broj stanovnika (DZS, Popis 2021). Primjetne su i znatnije razlike kada usporedimo broj naslova u gradu Korčuli koja ima 5415 stanovnika s ponudom u općini Bistra koja ima 6444 stanovnika – u Korčuli knjižnica ima 113 naslova, dok ih u Bistri ima tek 72.

Također u tablici 1 uočljivo je i to da, što je knjižnica manja, to ima u ponudi manje naslova različitih vrsta građe. Dok knjižnice u Zagrebu i Rijeci imaju u ponudi naslove svih vrsta građe, knjižnice u šest najmanjih mjesta imaju najviše dvije vrste građe s nobelovskim naslovima.

Tablica 1. Broj naslova autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost u knjižnicama

	Zagreb	Rijeka	Pula	Sl. Brod	Kaštela	Vinkovci	Duga Resa	Daruvar	Bistra	Korčula	Postotak naslova
Knjige	399	176	164	145	112	128	108	99	69	111	87%
Glazbena građa	95	18	1	3	1	1	0	0	3	0	7,0%
Članci	33	13	4	5	0	0	0	0	0	0	3,2%
Vizualna građa	20	2	1	0	0	0	0	0	0	0	1,3%
e-Knjige	9	8	0	1	0	0	0	0	0	2	1,2%
Zvučna građa	3	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0,3%
Ukupni broj naslova	559	219	170	154	113	129	108	99	72	113	1736

Iz podataka o ponudi primjeraka knjižnične građe dostupnih za posudbu može se uočiti da u knjižnicama uvjerljivo najviše ima primjeraka knjiga (tablica 2). Od ukupno 9712 primjeraka djela autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost u knjižnicama, njih gotovo 87 % su knjige. Potom su najdostupniji primjerci e-knjiga – 8,8 %, a slijede ih primjerci glazbene građe – 2,8 %. Najveći ukupni broj dostupnih primjeraka djela autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost zabilježen je u zagrebačkoj narodnoj knjižnici (6120), potom slijede brojevi primjeraka u riječkoj (1532), pulskoj (553) i slavonskobrodskoj knjižnici (349). Ti su brojevi dostupnih primjeraka u skladu s uočenim trendom da što je veće mjesto u kojem se nalazi knjižnica, to je veći broj primjeraka djela autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost u narodnoj knjižnici. No kao i kod broja naslova autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost, do znatnijih odstupanja od tog trenda dolazi i što se tiče broja primjeraka djela autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost u knjižnicama Kaštela i općine Bistra. Iako Kaštela imaju više stanovnika, može se uočiti da je u Vinkovcima u

ponudi 324 primjerka, dok je u Kaštelima u ponudi 287 primjeraka. Primjetne su i znatnije razlike kada usporedimo broj primjeraka u Korčuli s ponudom u Bistri – u gradu Korčuli knjižnica ima 224 primjerka, dok ih u općini Bistra knjižnica ima 71, iako Korčula ima manje stanovnika.

Također, u tablici 2 vidljivo je i to da, što je knjižnica u manjem mjestu, to u ponudi ima manje primjeraka djela autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost različitih vrsta građe. Knjižnice u najmanjim mjestima, osim primjeraka knjiga, često nemaju primjerke drugih vrsta građe.

Tablica 2. Broj primjeraka djela autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost u pojedinoj narodnoj knjižnici

	Zagreb	Rijeka	Pula	Sl. Brod	Kaštela	Vinkovci	Duga Resa	Daruvar	Bistra	Korčula	Postotak primjeraka
Knjige	5429	1131	546	289	285	323	132	120	67	121	86,9%
Glazbena građa	235	22	2	3	2	1	0	0	4	0	2,8%
Članci	33	13	4	5	0	0	0	0	0	0	0,6%
Vizualna građa	43	3	1	0	0	0	0	0	0	0	0,5%
e-Knjige	334	361	0	52	0	0	0	0	0	103	8,8%
Zvučna građa	46	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0,5%
Ukupni broj primjeraka	6120	1532	553	349	287	324	132	120	71	224	9712

U tablici 3 prikazan je omjer „broja stanovnika mjesta u kojima se nalaze knjižnice“ i „broja naslova autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost u tim knjižnicama“. Može se uočiti da u narodnoj knjižnici u Korčuli ima najviše naslova s obzirom na broj stanovnika (kvocijent je 48,8), potom slijede knjižnice u Bistri (93,4), Dugoj Resi (94,6), Daruvaru (102,1), Vinkovcima (241), Puli (318,4), Kaštelima (337,4), Slavonskom Brodu (344,1) i Rijeci (613,4). Zanimljivo je da knjižnice u Zagrebu imaju primjetno manje naslova autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost prema broju stanovnika, s obzirom na to da je utvrđen kvocijent 1922,6, tj. jedan naslov na svakih 1922,6 stanovnika.

Tablica 3. Odnos broja naslova autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost u odnosu na broj stanovnika u narodnim knjižnicama

	Zagreb	Rijeka	Pula	Sl. Brod	Kaštela	Vinkovci	Duga Resa	Daruvar	Bistra	Korčula
Broj stanovnika (v.1)	767131	107964	52220	49891	37794	30842	10212	10105	6444	5415
Broj naslova knjiga (v.2)	399	176	164	145	112	128	108	99	69	111
Kvocijent vrijednosti v.1 i v.2	1922,6	613,4	318,4	344,1	337,4	241,0	94,6	102,1	93,4	48,8
Poredak prema kvocijentu	10	9	6	8	7	5	3	4	2	1

U tablici 4 prikazan je omjer „broja stanovnika mjesta u kojima se nalaze knjižnice“ i „broja primjeraka knjiga autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost u tim knjižnicama“. Može se uočiti da u knjižnici u Korčuli ima najviše primjeraka knjiga autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost s obzirom na broj stanovnika (kvocijent: 44,8), što znači da je toj knjižnici dostupan jedan primjerak za posudbu na svakih 44,8 stanovnika. Slijede je knjižnice u Dugoj

Resi (77,4), Daruvaru (84,2), Rijeci (95,6), Vinkovcima (95,5), Puli (95,6), Bistri (96,2), Kaštelima (132,6), Zagrebu (141,3) i Slavonskom Brodu (172,6). U odnosu na prethodno prikazane kvocijente vezane za naslove autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost, vrijednosti kvocijenata primjeraka djela autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost znatno su ujednačenije. Tako, naprimjer, narodne knjižnice u Zagrebu imaju kvocijent primjeraka djela autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost 141,3, što znači da u toj knjižnici ima u prosjeku jedan primjerak na svakih 141,3 stanovnika, dok je ta razlika kod naslova puno veća – jedan naslov autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost na svakih 1922,6 stanovnika.

Tablica 4. Najveći broj primjeraka knjiga autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost u odnosu na broj stanovnika u narodnim knjižnicama

	Zagreb	Rijeka	Pula	Sl. Brod	Kaštela	Vinkovci	Duga Resa	Daruvar	Bistra	Korčula
Broj stanovnika (v.1)	767131	107964	52220	49891	37794	30842	10212	10105	6444	5415
Broj primjeraka knjiga (v.2)	5429	1131	546	289	285	323	132	120	67	121
Kvocijent vrijednosti v.1 i v.2	141,3	95,5	95,6	172,6	132,6	95,5	77,4	84,2	96,2	44,8
Poredak prema kvocijentu	8	4	5	9	7	4	2	3	6	1

U svim knjižnicama uvjerljivo su najčešće dostupni naslovi građe objavljeni od 2000. do 2022. godine (tablica 5). Može se, također, uočiti da su u knjižnicama u četiri najveća grada (Zagreb, Rijeka, Pula, Slavonski Brod) u većoj mjeri dostupni naslovi autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost objavljeni prije 2000. godine. Starijih je naslova dostupno znatno manje u knjižnicama mjesta s manjim brojem stanovnika, naprimjer, u knjižnicama u Vinkovcima, Daruvaru, Bistri i Korčuli.

U većini knjižnica ponuda kontinuirano opada za svako sljedeće, udaljenije desetljeće u kojemu je građa objavljena. Iznimka je desetljeće od 2010. do 2019. godine.

Tablica 5. Ponuda u knjižnicama naslova autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost prema razdobljima objave

	Zagreb	Rijeka	Pula	Sl. brod	Kaštela	Vinkovci	Duga resa	Daruvar	Bistra	Korčula
2020-2022	8,7%	12,1%	9,9%	13,6%	14,2%	15,2%	15%	16,3%	20,8%	19,5%
2010-2019	32,1%	35,3%	28,7%	31,2%	31%	35,6%	25,2%	41,8%	38,9%	40,7%
2000-2009	38,1%	39,5%	49,7%	37%	48,7%	44,7%	47,7%	36,7%	38,9%	36,3%
1990-1999	11%	7,4%	4,1%	5,2%	3,5%	4,5%	1,9%	1%	1,4%	1,8%
1980-1989	6,9%	4,2%	5,3%	9,7%	0,9%	0	7,5%	3,1%	0	0,9%
1970-1979	2,7%	1,4%	1,8%	3,2%	1,8%	0	2,8%	1%	0	0,9%
1960-1969	0,6%	0	0,6%	0	0	0	0	0	0	0

Tendencija da su u narodnim knjižnicama najdostupniji novije objavljeni naslovi autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost posebno je vidljiva

kada zbrojimo postotke dostupnosti naslova autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost od 2000. do 2022. godine (tablica 6). Samo knjižnice iz velikih gradova imaju nešto veću ponudu starijih naslova.

Tablica 6. Ponuda naslova autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost od 2000. do 2022. godine prema narodnim knjižnicama

	Zagreb	Rijeka	Pula	Sl. brod	Kaštela	Vinkovci	Duga resa	Darugar	Bistra	Korčula
2000-2022	78,9%	86,9%	88,3%	81,8%	93,9%	95,5%	87,9%	94,8%	98,6%	96,5%

Kada se promotri ukupna zbrojena ponuda naslova autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost u svim knjižnicama može se uočiti da su najdostupniji naslovi objavljeni od 2000. do 2022. godine (tablica 7). U knjižnicama gotovo da nema dostupnih naslova iz razdoblja 1960. do 1969. godine.

Tablica 7. Zbrojena ponuda naslova knjižnične građe prema razdobljima objave naslova

	Broj naslova	Postotak naslova
2020-2022	214	10,9%
2010-2019	564	28,6%
2000-2009	695	35,3%
1990-1999	104	5,3%
1980-1989	82	4,2%
1970-1979	32	1,6%
1960-1969	4	0,2%

U čak šest knjižnica preko 90 % dostupnih naslova na hrvatskom je jeziku (tablica 8). U toj skupini ne nalaze se četiri knjižnice u najvećim gradovima – u knjižnicama u Zagrebu 42 % dostupnih naslova autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost jest na hrvatskom jeziku, u knjižnici u Puli 69,8 %, u knjižnici u Slavonskom Brodu 82 % i u knjižnici u Rijeci 82,9 %. I po jezičnoj raznolikosti dostupne građe prednjače knjižnice iz većih gradova. U zagrebačkim knjižnicama najveća je raznolikost jezika – građa je dostupna na 11 jezika. U riječkoj knjižnici dostupna je na sedam jezika, u pulskoj knjižnici na šest, a u slavonskobrodskoj knjižnici na pet jezika. U ostalim knjižnicama građa je dostupna na četiri ili manje jezika.

Osim na hrvatskom jeziku, u istraženim knjižnicama naslovi autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost najdostupniji su na engleskom jeziku, a slijede ga bosanski, srpski i njemački jezik. Vrijedi istaknuti da knjižnica u Puli ima primjetan udio naslova autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost na talijanskom jeziku (15,8 %) te da u knjižnici u Zagrebu ima čak 30,3 % naslova na

engleskom jeziku. U knjižnici u Slavonskom Brodu ima 7,3 % naslova na bosanskom jeziku te 6 % naslova na srpskom jeziku.

Tablica 8. Ponuda naslova knjižnične građe prema jezicima na kojima su objavljeni

	Zagreb	Rijeka	Pula	Sl. brod	Kaštela	Vinkovci	Duga resa	Daruvar	Bistra	Korčula
Hrvatski	42%	82,9%	69,8%	82%	96,4%	90,2%	95,4%	96,7%	100%	92,9%
Engleski	30,3%	8,5%	7,9%	1,3%	1,8%	2,3%	0	0	0	1,8%
Njemački	10,5%	0	2,2%	3,3%	0	0	0	0	0	0
Bosanski	3,3%	4,5%	2,2%	7,3%	0,9%	3,8%	1,9%	3,3%	0	3,5%
Srpski	5,4%	2%	2,2%	6%	0	3,8%	2,8%	0	0	1,8%
Talijanski	0,2%	0,5%	15,8%	0	0	0	0	0	0	0
Francuski	3,3%	0	0	0	0,9%	0	0	0	0	0
Albanski	2,6%	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Španjolski	1,9%	0,5%	0	0	0	0	0	0	0	0
Ukrajinski	0,5%	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ruski	0,2%	0	0	0	0	0	0	0	0	0

4.2.2. Posudba knjižnične građe kojoj su autori dobitnici Nobelove nagrade za književnost

U ovome dijelu rada predstavljeni su podaci o posudbi naslova i primjeraka knjižnične građe kojoj su autori dobitnici Nobelove nagrade za književnost. Podaci o posudbi odnose se na razdoblje 10. veljače 2022. do 10. veljače 2023. godine.

U tablici 9 prikazana je posudba knjižnične građe autora nagrađenih Nobelovom nagradom, kao i kvocijent „posuđenih primjeraka djela autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost“ i „posuđenih naslova autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost“ u pojedinim narodnim knjižnicama. U knjižnici u Zagrebu u prosjeku ima uvjerljivo najviše posuđenih primjeraka građe u odnosu na naslove. U toj knjižnici kvocijent navedenih dviju vrijednosti iznosi 31,8, što znači da je u prosjeku svaki naslov autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost u istraženom razdoblju posuđen čak 31,8 puta. Slijedi knjižnica u Rijeci u kojoj je svaki naslov u prosjeku posuđen 9,7 puta. U knjižnici u Puli svaki naslov u prosjeku posuđen je 4,8 puta. Može se uočiti trend da što je knjižnica u većem mjestu, to je u prosjeku više posudbi primjeraka građe. Iznimke su knjižnice Kaštela i općine Bistra u kojima je došlo do odstupanja od navedenog trenda.

Tablica 9. Posudba u knjižnicama naslova i primjeraka djela autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost

	Zagreb	Rijeka	Pula	Sl. brod	Kaštela	Vinkovci	Duga resa	Daruvar	Bistra	Korčula
Broj stanovnika	767131	107964	52220	49891	37794	30842	10212	10105	6444	5415
Posuđeni naslovi (v.1)	226	105	57	41	21	32	12	14	5	18
Posuđeni primjerci (v.2)	7180	1023	276	128	61	91	24	25	9	42
Kvocijent vrijednosti v.2 i v.1	31,8	9,7	4,8	3,1	2,9	2,8	2,0	1,8	1,8	2,3

Među posuđenim naslovima autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost uvjerljivo najveći udio imaju knjige. Od ukupno 531 posuđenih naslova njih 478 ili 90,02 % su knjige (tablica 10). Potom se najviše posudilo naslova glazbene građe – 5,3 % i naslova *e*-knjiga – 3,2%. Primjetno manje su se posuđivali naslovi vizualne građe – 0,94 %, zvučne građe – 0,38 % i notne građe – 0,19 %.

Tablica 10. Zbrojena posudba u knjižnicama naslova autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost

	Knjige	Glazbena građa	e-Knjige	Vizualna građa	Zvučna građa	Notna građa	Zbroj
Broj naslova	478	28	17	5	2	1	531
Postotak naslova	90,02%	5,3%	3,2%	0,94%	0,38%	0,19%	

U čak sedam od ukupno deset knjižnica knjige su bile jedini posuđeni naslovi autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost (tablica 11). S druge strane u zagrebačkoj knjižnici zabilježena je posudba svih vrsta knjižnične građe. Ta je knjižnica od ukupno 226 posuđenih naslova autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost, imala 187 posuđenih naslova knjiga (82,74 %), 24 naslova glazbene građe (10,62 %), 8 naslova *e*-knjiga (3,54 %), 5 naslova vizualne građe (2,21 %) te po jedan posuđeni naslov zvučne i notne građe.

Kada se u tablici 11 pogledaju podaci o posudbi naslova knjiga autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost, također se uočava donekle i očekivani trend da što je veće mjesto u kojem se nalazi knjižnica, to je veći broj posuđenih naslova knjiga u njegovoj narodnoj knjižnici. Do znatnijih odstupanja od tog trenda dolazi što se tiče broja posuđenih naslova u knjižnicama Kaštela i Korčule. Postoji i primjetna razlika u posudbi između veličinom sličnih gradova Pule i Slavonskog Broda. U Puli je posuđeno 57 naslova knjiga, a u Slavenskom Brodu 41 naslov.

Tablica 11. Posudba u knjižnicama naslova autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost s obzirom na vrstu djela

	Zagreb	Rijeka	Pula	Sl. brod	Kaštela	Vinkovci	Daruvar	Duga resa	Bistra	Korčula	Zbroj
Broj stanovnika	767131	107964	52220	49891	37794	30842	10212	10105	6444	5415	
Knjige	187	92	57	41	21	32	14	12	5	17	478
Glazbena građa	24	4	0	0	0	0	0	0	0	0	28
e-Knjige	8	8	0	0	0	0	0	0	0	1	17
Vizualna građa	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5
Notna građa	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1

U knjižnicama se u prosjeku uvjerljivo najčešće posuđuju naslovi građe objavljene nakon 2000. godine, a posebno često posuđuju se naslovi građe objavljene od 2010. godine do 2022. godine, kojih je posuđeno 336 ili 61,9 % od ukupnog broja posuđenih naslova autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost

u svim knjižnicama (tablica 12). Naslovi građe objavljene prije 2000. godine posuđuju se znatno manje.

Tablica 12. Posudba u knjižnicama naslova autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost s obzirom na razdoblje njihove objave

	2020-2022	2010-2019	2000-2009	1990-1999	1980-1989	1970-1979	1960-1969
Broj primjeraka	104	232	156	18	15	6	0
Postotak primjeraka	19,2%	42,7%	28,7%	3,3%	2,8%	1,1%	0%

Vrijedi istaknuti da su naslovi autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost objavljeni u udaljenijim razdobljima gotovo uvijek češće posuđivani u knjižnicama koje se nalaze u većim mjestima (tablica 13). Ako promotrimo posudbu naslova objavljenih od 1980. do 1989. godine, može se uočiti da ih je najviše posuđeno u knjižnici u Zagrebu, dok je od preostalih posuđenih pet naslova iz tog razdoblja, njih četiri posuđeno u knjižnicama većih mjesta (Rijeka, Pula, Slavonski Brod).

Tablica 13. Posudba u knjižnicama naslova autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost s obzirom na razdoblje njihove objave

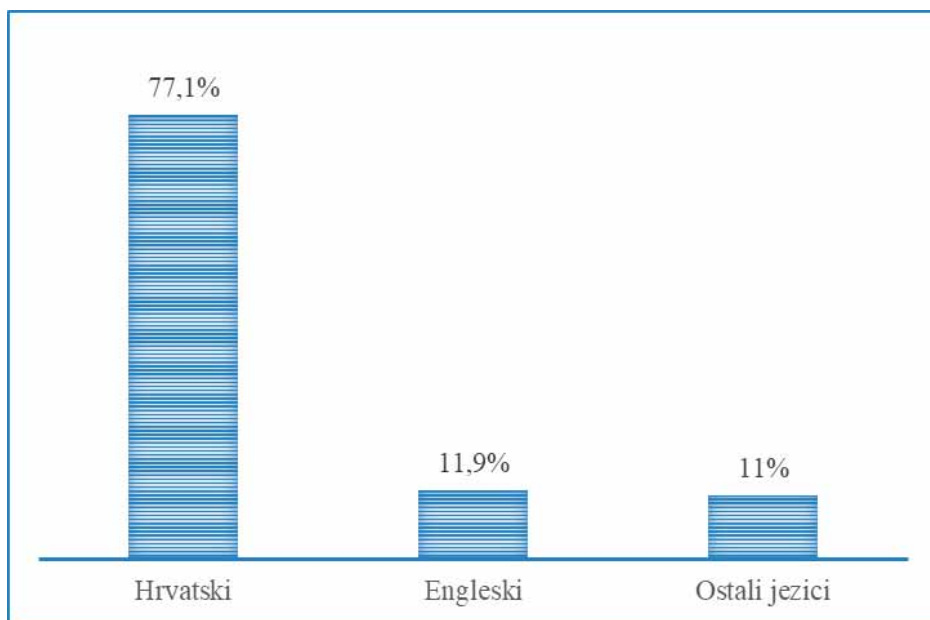
	Zagreb	Rijeka	Pula	Sl. brod	Kaštela	Vinkovci	Daruvar	Duga resa	Bistra	Korčula
2020-2022	29	20	12	10	6	10	4	4	2	7
2010-2019	95	49	27	19	8	11	6	4	3	10
2000-2009	75	34	14	9	6	11	2	4	0	1
1990-1999	12	2	2	1	0	0	1	0	0	0
1980-1989	10	1	1	2	0	0	1	0	0	0
1970-1979	4	1	1	0	0	0	0	0	0	0
1960-1969	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

U knjižnicama se uvjerljivo najčešće posuđuju naslovi autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost na hrvatskom jeziku, kojih je posuđeno 390 ili 77,1 % od ukupnog broja posuđenih naslova u svim knjižnicama (tablica 14). Na drugom su mjestu naslovi na engleskom kojih je posuđeno 60 ili 11,9 %. Slijedi posudba naslova na bosanskom jeziku (21 naslov ili 4,2 %), na njemačkom jeziku (10 naslova ili 2 %) te na srpskom jeziku (9 naslova ili 1,8 %).

Tablica 14. Zbrojena posudba u knjižnicama naslova autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost s obzirom na jezik na kojem su objavljeni

	Hrvatski	Engleski	Bosanski	Njemački	Srpski	Francuski	Talijanski	Kineski	Španjolski	Ukrajinski	Albanski
Broj primjeraka	390	60	21	10	9	4	4	2	2	2	2
Postotak primjeraka	77,1%	11,9%	4,2%	2%	1,8%	0,8%	0,8%	0,4%	0,4%	0,4%	0,4%

Na slici 1 prikazani su postoci posudbe naslova na hrvatskom i engleskom jeziku te postotak posudbe naslova na svim ostalim jezicima navedenima u prethodnoj tablici. Zanimljiv je podatak da su više puta posuđeni naslovi na engleskom jeziku nego ukupno posuđeni naslovi na svim ostalim jezicima osim hrvatskoga.

Slika 1. Zbrojena posudba u knjižnicama naslova autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost s obzirom na jezik na kojem su objavljena

U pet knjižnica svi posuđeni naslovi autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost bili su na hrvatskom jeziku (tablica 15). Radi se o knjižnicama u četiri najmanja mjesta (Daruvar, Duga Resa, Bistra i Korčula) te o knjižnici u Kaštelima koje su na petom mjestu po broju stanovnika. Knjižnica u Zagrebu na prvom je mjestu prema raznolikosti jezika na kojima se posuđivala građa. U toj knjižnici posuđeni naslovi autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost bili su na deset jezika navedenih u tablici 15. Najviše je posuđenih naslova bilo na hrvatskom jeziku – 116 naslova ili 56,9 % od ukupno 204 posuđena naslova u toj knjižnici. Slijede naslovi na engleskom jeziku – 53 naslova ili 26 %, zatim naslovi na bosanskom jeziku – 10 naslova ili 4,9 %. Zagrebačku knjižnicu, slijede riječka, pulska i slavonskobrodska narodna knjižnica u kojima je posuđena građa na četiri jezika. Očekivano, najviše naslova posuđeno je na hrvatskom jeziku. Potom po učestalosti slijedi posudba na engleskom, bosanskom i srpskom jeziku.

Tablica 15. Posudba naslova autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost s obzirom na jezik na kojemu su objavljena

	Zagreb	Rijeka	Pula	Sl. brod	Kaštela	Vinkovci	Daruvar	Duga resa	Bistra	Korčula
Hrvatski	116	95	46	34	21	29	14	12	5	18
Engleski	53	2	3	0	0	2	0	0	0	0
Bosanski	10	4	2	4	0	1	0	0	0	0
Njemački	8	0	0	2	0	0	0	0	0	0
Srpski	6	0	2	1	0	0	0	0	0	0
Francuski	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Talijanski	0	0	4	0	0	0	0	0	0	0
Kineski	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Španjolski	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ukrajinski	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Albanski	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Kao i među posuđenim naslovima autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost, i među posuđenim primjercima djela autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost istraženih narodnih knjižnica uvjerljivo je najveći udio posuđenih primjeraka knjiga. Od ukupno 8859 posuđenih primjeraka djela autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost, njih čak 8663 ili 97,79 % su knjige (tablica 16). Potom se najviše posudilo primjeraka *e*-knjiga – 1,14 % i primjeraka zvučne građe – 0,93 %.

Tablica 16. Zbrojena posudba u knjižnicama primjeraka djela autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost, s obzirom na vrstu djela

	Knjige	e-Knjige	Vizualna građa	Glazbena građa	Zvučna građa	Notna građa	Zbroj
Broj primjeraka	8663	101	7	5	82	1	8859
Postotak primjeraka	97,79%	1,14%	0,08%	0,06%	0,93%	0,01%	

U sedam od deset knjižnica knjige su bile jedini posuđeni primjerci (tablica 17). S druge strane u knjižnici u Zagrebu zabilježena je posudba primjeraka svih vrsta knjižnične građe, osim primjeraka glazbene građe. Ta je knjižnica od ukupno 7180 posuđenih primjeraka djela autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost imala 7004 posuđenih primjeraka knjiga (97,55 %), 87 naslova *e*-knjiga (1,21 %) i 81 naslov glazbene građe (1,13 %). Knjižnica u Rijeci od ukupno 1023 posuđenih primjeraka djela autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost imala je 1004 posuđenih primjeraka knjiga (98,14 %), 13 primjeraka *e*-knjiga (1,27 %), 5 primjeraka glazbene građe (0,49 %) i tek jedan posuđeni primjerak zvučne građe (0,95 %).

Kada se u tablici 17 pogledaju podaci o posudbi primjeraka knjiga autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost, uočava se isti trend kao i kod posudbe naslova knjiga – što je veće mjesto u kojem se nalazi knjižnica, to je veći

broj posuđenih primjeraka u narodnoj knjižnici. Međutim do znatnijih odstupanja dolazi što se tiče broja posuđenih primjeraka u knjižnicama Kaštela i Korčule. Također postoji primjetna razlika u posudbi između veličinom sličnih gradova Pule i Slavonskog Broda. U Puli je posuđeno 276 primjeraka knjiga, dok je u Slavonskom Brodu posuđeno otprilike dvaput manje primjeraka – 128.

Tablica 17. Posudba primjeraka djela autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost s obzirom na vrstu djela

	Zagreb	Rijeka	Pula	Sl. brod	Kaštela	Vinkovci	Daruvar	Duga resa	Bistra	Korčula	Zbroj
Broj stanovnika	767131	107964	52220	49891	37794	30842	10212	10105	6444	5415	8663
Knjige	7004	1004	276	128	61	91	25	24	9	41	8663
e-Knjige	87	13	0	0	0	0	0	0	0	1	101
Zvučna grada	81	1	0	0	0	0	0	0	0	0	82
Vizualna grada	7	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7
Glazbena grada	0	5	0	0	0	0	0	0	0	0	5
Notna grada	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1

4.3. Rasprava

Jedan od bitnih ciljeva svake knjižnice jest da svojim korisnicima pruži sveobuhvatnu ponudu relevantnih, kvalitetnih sadržaja. Rezultati istraživanja potvrđuju da je taj cilj ostvaren što se tiče djela književnosti čiji su autori nagrađeni Nobelovom nagradom za književnost od 2000. do 2022. godine. Provedeno istraživanje pokazalo je da sve narodne knjižnice imaju u ponudi značajan broj naslova i primjeraka te građe. Od knjižnica u najvećim mjestima kao što su Zagreb i Rijeka do knjižnica u manjim mjestima kao što je Korčula koja ima gotovo 142 puta manje stanovnika od Zagreba, postoji vrlo dobra ponuda te vrste djela. Naprimjer, dok u zagrebačkoj knjižnici ima u ponudi 559 naslova autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost, u korčulanskoj ih je 113, što znači da je razlika otprilike pet puta. Kada uzmemo u obzir veličinu obaju gradova, ne radi se o prevelikoj razlici. Štoviše, istraživanjem je utvrđeno da manja mjesta imaju primjetno veći broj naslova u odnosu na broj stanovnika.

Također je istraživanjem utvrđeno da za većinu knjižnica iz uzorka vrijedi trend da što je veće mjesto u kojemu se knjižnica nalazi, to će ona imati veći broj naslova i primjeraka djela autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost te njihovih posudbi. Taj nalaz ne iznenađuje. Istraživanjem je djelomično potvrđena hipoteza da će narodne knjižnice koje se nalaze u većim mjestima po broju stanovnika imati, u odnosu na knjižnice koje se nalaze u manjim mjestima, veći broj naslova i primjeraka čiji su autori dobitnici Nobelove nagrade za književnost od 2000. do 2022. godine.

Ipak iznenađuje da knjižnice iz Kaštela i općine Bistra odstupaju značajnije od te uočene pravilnosti. Knjižnica u Kaštelima ima primjetno manju ponudu no-

belovskih naslova i primjeraka te njihovu posudbu od knjižnice u Vinkovcima, iako su Vinkovci po broju stanovnika manje mjesto. Također knjižnica u Korčuli imala je primjetno veću ponudu nobelovskih naslova i primjeraka te posudbu od knjižnice u Bistri, iako je grad Korčula po broju stanovnika manje mjesto. Te bi se razlike moglo pokušati objasniti u budućim istraživanjima.

Nekoliko je mogućih čimbenika koji mogu utjecati na uočene razlike. Na dostupnost naslova i primjeraka u knjižnici utjecaj može imati strategija i provedba izgradnje zbirke u knjižnici, visina budžeta za nabavu knjižnice, dostupnost djela na tržištu i prostorni uvjeti knjižnice. Na ukupnu posudbu naslova i primjeraka bitan utjecaj može imati broj članova knjižnice jer čak i kada je knjižnica u manjem mjestu od druge knjižnice, može imati značajno veći broj članova od knjižnice u većem mjestu. Naprimjer, knjižnicu u Korčuli tijekom ljeta vjerojatno koriste i turisti, što dijelom može objasniti veću ukupnu posudbu u toj knjižnici u odnosu na knjižnicu u Bistri. Također utjecaj na posudbu naslova i primjeraka djela autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost može imati i razina interesa članova knjižnice za taj tip djela. Ona su nesumnjivo kvalitetna, no usprkos tome moguće je da u određenim knjižnicama kod korisnika vlada manji interes za ta djela.

Vezano za vrste naslova knjižnične građe, istraživanjem je utvrđeno da knjižnice u ponudi imaju uvjerljivo najviše knjiga – 87 %, kao i da se knjige uvjerljivo najviše posuđuju – 90,4 %. Na drugom mjestu po broju naslova u ponudi su glazbeni naslovi sa 7 %. To može zvučati neobično s obzirom na to da se radi o Nobelovoj nagradi za književnost. Ipak treba podsjetiti da je tu nagradu 2016. godine dobio Bob Dylan za skladbe s izvrsnim stihovima. Njegovi albumi, dostupni u knjižnicama, čine taj postotak glazbenih naslova. Što se tiče posudbe, utvrđeno je da su u čak sedam od deset knjižnica knjige bile jedini posuđeni naslovi autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost. Samo dvije knjižnice u najvećim mjestima imaju posuđene naslove u više od dviju vrsta građe – u knjižnici u Zagrebu posuđene su knjige, glazbena građa, *e*-knjige, vizualna i notna građa, dok su u knjižnici u Rijeci posuđene knjige, glazbena građa i *e*-knjige. Može se reći da što je knjižnica veća, to ima više naslova različitih vrsta istražene građe u ponudi. Rezultati istraživanja potvrđuju hipotezu 3 – da će narodne knjižnice koje se nalaze u većim mjestima po broju stanovnika imati, u odnosu na knjižnice koje se nalaze u manjim mjestima, više naslova koji pripadaju u različite vrste građe. Također rezultati istraživanja potvrđuju predviđanje iz hipoteze 3 da će narodne knjižnice koje se nalaze u većim mjestima po broju stanovnika imati, u odnosu na knjižnice koje se nalaze u manjim mjestima, više naslova koji su objavljeni u različitim razdobljima te koji su objavljeni na različitim jezicima.

Što se tiče ponude naslova i primjeraka, utvrđena je ista pravilnost. Naime samo su četiri knjižnice u najvećim gradovima imale u ponudi više od tri vrste građe, a pri tome su knjižnice u dva najveća grada, Zagrebu i Rijeci, imale u ponudi po šest vrsta građe, dok su knjižnice u sljedeća dva grada po veličini, Pula

i Slavonski Brod, imale u ponudi po četiri vrste građe. Kod posudbe primjeraka djela autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost je utvrđena slična situacija s obzirom na to da su u sedam knjižnica od ukupno njih deset, knjige bile jedini posuđeni primjerci, a samo knjižnice u Zagrebu i Rijeci imaju posuđene primjerke više od dvije vrste građe. Podaci nam govore i to da su e-knjige i glazbena građa posuđivani u knjižnicama koje ih nude. Bilo bi stoga poželjno da knjižnice koje još nemaju naslove ove vrste građe, prošire svoju ponudu. Navedeni podaci djelomično potvrđuju hipotezu 3 da će narodne knjižnice koje se nalaze u većim mjestima po broju stanovnika imati, u odnosu na knjižnice koje se nalaze u manjim mjestima, više posudbi naslova koji pripadaju u različite vrste građe.

Rezultati istraživanja također uglavnom potvrđuju hipotezu 2 da će narodne knjižnice koje se nalaze u većim mjestima po broju stanovnika imati, u odnosu na knjižnice koje se nalaze u manjim mjestima, veći broj posudbi naslova i primjeraka djela čiji su autori dobitnici Nobelove nagrade za književnost od 2000. do 2022. godine. Ipak u dvjema knjižnicama utvrđeno je odstupanje od hipoteze 2 – radi se o knjižnicama Kaštela i općine Bistra u kojima je utvrđena znatno manja posudba naslova i primjeraka u odnosu na knjižnice usporedive s njima po veličini, one u Vinkovcima i Korčuli.

Istraživanjem je utvrđeno da su u svim knjižnicama uvjerljivo najčešće dostupni i posuđivani naslovi građe objavljeni od 2000. do 2022. godine. Također je bitan podatak da su u knjižnicama koje se nalaze u četiri najveća grada u većoj mjeri dostupni naslovi autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost koji su objavljeni prije 2000. godine, dok je takvih starijih naslova dostupno znatno manje u knjižnicama mjesta s manjim brojem stanovnika. Postoji posudba naslova objavljenih prije 2000. godine znatno su manji od ponude te građe. Tako je u knjižnici u Zagrebu od ukupnog broja naslova posuđeno oko 11,56 % naslova objavljenih prije 2000. godine, u knjižnici u Rijeci samo 1,78 %, a u knjižnici u Slavanskom brodu oko 1,33 %. Može se postaviti pitanje trebaju li knjižnice u većoj količini nuditi naslove autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost ako se oni tako malo posuđuju. Kod razmatranja te tematike značajan je podatak da je u Zagrebu, gdje je ponuđeno najviše takve građe – oko 19 % naslova – posudba bila na znatno višim razinama od ostalih knjižnica. Stoga se može zaključiti da će stariji naslovi zasigurno upotpuniti zbirke knjižnica i da će ih dio korisnika posuđivati. Bitno je istaknuti i to da rezultati istraživanja potvrđuju hipotezu 2 da će narodne knjižnice koje se nalaze u većim mjestima po broju stanovnika imati, u odnosu na knjižnice koje se nalaze u manjim mjestima, veći broj posudbi naslova koji su objavljeni u različitim razdobljima te koji su objavljeni na različitim jezicima. Vezano za jezičnu raznolikost, istraživanjem je utvrđeno da su u svim knjižnicama uvjerljivo najviše dostupni i posuđivani naslovi građe objavljeni na hrvatskom jeziku (75,1 %), a potom na engleskom jeziku (10,8 %). Preostalih 14,2 % dostupnih naslova autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost objavljeno je na

9 jezika, među kojima su najbrojniji njemački, bosanski i srpski jezik. Što se tiče posudbe tih naslova, najčešće posuđivani naslovi građe su na hrvatskom (77,1 %) i engleskom jeziku (11,9 %). Preostalih 11 % posuđenih naslova objavljeno je na 9 jezika, među kojima su najbrojniji bosanski, njemački i srpski jezik. Iz tih podataka vidi se da je posudba otprilike u skladu s ponudom građe, kao i to da postoji interes korisnika za naslovima na stranim jezicima. Iz podataka je također vidljivo da mjesta u kojima se nalazi veći postotak određenih nacionalnih manjina u ponudi imaju veći broj naslova na jezicima tih manjina. Naprimjer, knjižnica u Daruvaru u ponudi ima naslove na češkom jeziku, a knjižnica u Puli na talijanskom jeziku, s obzirom na to da u tim gradovima postoje veće zajednice Čeha i Talijana.

4.4. Zaključci o provedenom istraživanju

Rezultati provedenog istraživanja potvrdili su polazne hipoteze. Vezano za prvu hipotezu, dokazano je da narodne knjižnice koje se nalaze u većim mjestima po broju stanovnika imaju, u odnosu na knjižnice koje se nalaze u manjim mjestima, veći broj naslova i primjeraka djela čiji su autori dobitnici Nobelove nagrade za književnost od 2000. do 2022. godine. Ipak u dvjema knjižnicama utvrđeno je odstupanje od hipoteze 1 – radi se o knjižnicama Kaštela i općine Bistra u kojima je utvrđen znatno manji broj naslova u odnosu na knjižnice usporedive s njima po veličini, tj. one u Vinkovcima i Korčuli.

U odnosu na drugu hipotezu rezultati su potvrdili da narodne knjižnice koje se nalaze u većim mjestima, u odnosu na knjižnice koje se nalaze u manjim mjestima, imaju veći broj posudbi naslova i primjeraka djela čiji su autori dobitnici Nobelove nagrade za književnost od 2000. do 2022. godine. Ipak u dvjema knjižnicama utvrđeno je odstupanje od hipoteze 2 – radi se o knjižnicama Kaštela i općine Bistra u kojima je utvrđena znatno manja posudba naslova i primjeraka u odnosu na knjižnice usporedive s njima po veličini, tj. one u Vinkovcima i Korčuli.

Naposljetku je potvrđeno i da narodne knjižnice koje se nalaze u većim mjestima u odnosu na knjižnice koje se nalaze u manjim mjestima imaju više naslova čiji su autori dobitnici Nobelove nagrade za književnost od 2000. do 2022. godine, objavljenih u različitim razdobljima, u različitim oblicima i na različitim jezicima. No podaci ukazuju i na to da, osim u dvjema knjižnicama koje se nalaze u najvećim mjestima – Zagrebu i Rijeci – u ostalim knjižnicama gotovo da nije zabilježena posudba tih djela ni u jednom drugom pojavnom obliku (vrsta građe) osim knjige.

Kako su Johnson (2018) i Kohn (2015) uputili na prednosti metode, ovim je istraživanjem potvrđeno da je metoda usporedbe s podacima iz kataloga i popisa djela dobitnika Nobelove nagrade za književnost pružila dostatnu osnovu za izvođenje korisnih zaključaka koji mogu poslužiti promatranim knjižnicama za poboljšanje postupka izgradnje i upravljanja fondom.

5. Zaključak

Pozitivan rezultat istraživanja jest da u svim promatranim narodnim knjižnicama, bilo da se radi o knjižnicama u najvećim gradovima ili malim mjestima, postoji značajna ponuda djela autora nagrađenih Nobelovom nagradom za književnost od 2000. do 2022. godine. To znači da stanovnici Zagreba i stanovnici Rijeke, kao i stanovnici male općine Bistra i grada Korčula mogu u svome mjestu posuditi i čitati vrsna djela književnika Nobelovaca. Radi se o značajnom postignuću knjižnica uključenih u istraživanje jer je, neovisno o veličini mjesta, korisnicima omogućen pristup kvalitetnoj literaturi. Ujedno se podaci o dostupnosti istražene literature mogu koristiti za promociju tih knjižnica i njihovih zbirki djela autora nagrađenih Nobelovom nagradom.

Iako se istraživanje usmjerilo na vrlo malen dio fonda knjižnica, ipak rezultati istraživanja o znatnoj dostupnosti istražene građe upućuju na potrebu budućih istraživanja o ukupnim fondovima promatranih (i drugih narodnih knjižnica), preciznije o njihovom opsegu i raznolikosti. S obzirom na to da u hrvatskoj stručnoj i znanstvenoj literaturi nema puno istraživanja s pristupima usmjerenima na zbirku i na korištenje zbirke, važnost ovog istraživanja jest i u tome što može poslužiti kao model za daljnja istraživanja knjižničnih zbirki, u kojima će se primijeniti metoda usporedne analize zapisa iz kataloga, korištena u istraživanju.

Na temelju iskustva iz provedbe ovog istraživanja može se reći da je prednost te metode upravo u onome što se već ističe u proučenoj literaturi, naime da se uz pomoć te metode može odrediti u kojoj mjeri zbirke knjižnica sadrže temeljnu literaturu u određenom tematskom području. Znatne su mogućnosti korištenja različitih, postojećih popisa, a mogu se izraditi i posve novi popisi djela. U osnovi popisi imaju znatan kredibilitet s obzirom na to da su nastali na temelju prosudbi stručnih, kompetentnih osoba, kao što su književni kritičari i sami knjižničari, a njezina je primjena jednostavna.

S obzirom na cilj knjižnica da korisnicima omoguće jednako kvalitetnu, raznoliku ponudu knjiga i ostalih vrsta knjižnične građe, bez obzira na veličinu mjesta u kojima korisnici žive, daljnja istraživanja ovoga tipa mogu donijeti različite vrijedne uvide korisne za analizu, vrednovanje i izgradnju knjižničnih zbirki diljem zemlje, za njihovo unaprjeđenje ako postoje odstupanja od željenog stanja, na što upućuju autori koje smo navodili u pregledu literature. Rezultati stečeni ovim istraživanjem ukazuju na moguće pravce daljnjih istraživanja. Neke od tema koje bi vrijedilo detaljnije istražiti uključuju utjecaj koji veličina knjižnice ima na različite osobine njezinog fonda i zbirki, naprimjer, u kojoj je mjeri u hrvatskim knjižnicama prisutan trend utvrđen ovim istraživanjem da knjižnice koje su u većem mjestu, ujedno imaju ne samo veći broj naslova i primjeraka građe već i znatno raznolikiju ponudu što se tiče građe na stranim jezicima, građe iz starijih razdoblja te raznolikiju ponudu što se tiče vrsta knjižnične građe.

LITERATURA

- Aleksić, L.; S. Zec (2017). Knjižnične usluge i službe s gledišta korisnika – prilozi za bibliografiju. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 60, 2/3: 317–339. [citirano: 2023–08–21]. Dostupno na: <https://izdanja.hkdrustvo.hr/casopisi/vbh/article/view/359>
- Anđić, M.; M. Kotarac; M. Duić (2016). Diversity of film collections in European public libraries. In: Blanchard F. et al (eds). *24th BOBCATSSS Conference Proceedings & Abstracts* (Pp. 37–49). Villeurbanne, France: Enssib [citirano: 2023–08–21] Dostupno na: <https://www.enssib.fr/bibliotheque-numerique/documents/66999-bobcat-sss-2016-information-libraries-democracy-proceedings-abstracts.pdf>
- Damrosch, D. (2017). *How to read world literature*. John Wiley & Sons.
- Dragija Ivanović, M. (2011). Upute za izradbu smjernica za izgradnju zbirke primjenom modela Conspectus: Prikaz knjige. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 54, 3: 167–171.
- Duić, M.; T. Aparac-Jelušić (2016). Istraživanje o raznolikosti filmova u hrvatskim narodnim knjižnicama. *Hrvatski filmski ljetopis*, 22, 86/87: 81V94.
- Duić, M. (2016). Dostupnost i raznovrsnost kanonskih igranih filmova u narodnim knjižnicama najvećih hrvatskih gradova. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 59, 3/4: 183–201. [citirano: 2023–08–21] Dostupno na: https://www.hkdrustvo.hr/vbh_arhiva/vbh_2016_3-4/VBH_3-4_2016_183-201.pdf
- Duić, M.; L. Grzunov (2018). The most borrowed books by Croatian authors in the public libraries of Zagreb, Split, Rijeka and Pula. *Libellarium: Časopis za istraživanja u području informacijskih i srodnih znanosti*, 11, 1/2: 1–22. [citirano: 2023–08–21] Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/clanak/379489%3F>
- DZS. Popis 2021. [citirano: 2023–08–21] Dostupno na: <https://dzs.gov.hr/u-fokusu/popis-2021/88>
- Džoić, Z. (2016). *Queer literatura u narodnim knjižnicama*. Master's thesis. University of Zadar. [citirano: 2023–08–21] Dostupno na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/unizd%3A154>
- English, J. F. (2005). *The economy of prestige: Prizes, awards, and the circulation of cultural value*. Harvard University Press.
- Faletar Tanacković, S.; D. Lacović; S. Stanarević (2011). Multikulturalne knjižnične usluge: Istraživanje informacijskih potreba i ponašanja pripadnika jezičnih manjina u Osječko-baranjskoj županiji. *Vjesnik bibliotekara hrvatske*, 54, 4: 49–94. [citirano: 2023–08–21] Dostupno na: <https://www.hkdrustvo.hr/datoteke/1297>
- Fisk, G. (2018). *Orhan Pamuk and the Good of World Literature*. Columbia University Press.
- Feldman, B. (2000). *The Nobel Prize: A History of genius, controversy, and prestige*. Arcade Publishing.
- Jack, B. (2019). *Reading: A Very short introduction*. Oxford University Press.

- Johnson, P. (2018). *Fundamentals of collection development and management*. American Library Association.
- Kohn, K. C. (2015). *Collection evaluation in academic libraries: A Practical guide for librarians*. Rowman & Littlefield.
- Konjevod, B.; M. Duić (2021). Dostupnost i raznolikost filmova u velikim hrvatskim narodnim knjižnicama u odnosu na IMDb popis filmova. *Libellarium: Časopis za istraživanja u području informacijskih i srodnih znanosti*, 12, 1/2: 127–146. [citirano: 2023–08–21] Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/274769>
- Lukačević, S.; M. Špoljarić Kizivat; Lj. Krpeljević (2021). Izgradnja i vrednovanje zbirke Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek. *Knjižničarstvo: Glasnik Društva knjižničara Slavonije, Baranje i Srijema*, 25, 1/2: 113–137. [citirano: 2023–08–21] Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/265645>
- Lundin, A. H. (1989). List-checking in collection development: An Imprecise art. *Collection management*, 11, 3/4: 103–112.
- Majstorović, Z.; K. Ivić (2011). Izgradnja zbirke u sveučilišnom knjižničnom sustavu: Model. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 54, 3: 43–67.
- Mikić, M.; I. Martinović (2021). Narodna knjižnica u odgovaranju na čitateljske potrebe i interese mladih srednjoškolske dobi. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 64, 2: 59–84. [citirano: 2023–08–21] Dostupno na: <https://izdanja.hkdrustvo.hr/casopisi/vbh/article/view/895/742>
- Nobel Prize (2023). All Nobel Prizes in Literature. [citirano: 2023–08–21]. Dostupno na: <https://www.nobelprize.org/prizes/lists/all-nobel-prizes-in-literature/>
- Peranić, A. (2015) Bjelovariana: istraživanje korisnika i korištenja zavičajne zbirke Narodne knjižnice „Petar Preradović“ Bjelovar. *Svezak: Časopis Društva knjižničara Bilogore, Podravine i Kalničkog prigorja*, 17, 17: 16–17. [citirano: 2023–08–21] Dostupno na: http://www.drustvo-knjiznicara-bpkp.hr/svezak/svezak17/Svezak_17_2015.pdf
- Petz, B.; V. Kolesarić; D. Ivanec (2012). *Petzova statistika: Osnovne statističke metode za nematematičare*. Jastrebarsko: Naklada slap.
- Šušnjar, A.; S. Vukasović-Rogač(2020). Audiovizualna građa u narodnim knjižnicama: izgradnja i razvoj glazbenih i audiovizualnih odjela i zbirke u Knjižnicama grada Zagreba. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 63, 1/2: 595–613. [citirano: 2023–08–21]. Dostupno na: <https://izdanja.hkdrustvo.hr/casopisi/vbh/article/view/816/705>